

УДК 378.147.091.3:373.3.011.3-051:811.161.2

DOI: https://doi.org/10.33216/2220-6310-2021-101-2_2-111-119

ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ ПОШУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА ЗАНЯТТЯХ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ШЛЯХОМ ПРОЄКТУВАННЯ

Л. В. Пашко

ORCID 0000-0003-0157-9950

І. М. Рябініна

ORCID 0000-0002-4170-654X

А. І. Лейб

ORCID 0000-0002-5203-3918

У статті розглядається формування в майбутніх учителів початкових класів пошуково-дослідницької компетентності на заняттях сучасної української мови відповідно до вимог стандарту вищої освіти за спеціальністю 013 Початкова освіта для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (2021 р.) Аналізуючи останні дослідження і публікації, в яких започатковане вирішення даної проблеми, автори звертають увагу на практичні наробки, якими діляться вчителі-практики, на актуальність використання методу проєктів у вищих навчальних закладах. У статті подано аналіз різних аспектів педагогічного проєктування. Розкривається сутність методу проєктів, технології проєктування та важливість формування навички працювати в команді, здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації, здатність до проєктування осередків навчання, виховання й розвитку здобувачів початкової освіти. Особлива увага приділяється характеристиці етапів реалізації проєкту. З практичної точки зору подається тематичне планування роботи над творчим проєктом «Фонетика». Система завдань для організації самостійної пошуково-дослідницької діяльності майбутніх учителів початкової школи передбачає застосування методів і прийомів мнемотехніки, розробку тестів, складання алгоритму роботи стосовно характеристики голосних та приголосних звуків, оформлення портфоліо, захист проєкту шляхом презентування результату роботи. Подається посилання на фрагменти заняття з сучасної української мови, зокрема з фонетики

(з досвіду роботи), які допоможуть зорієнтуватися в структурі заняття, плануванні роботи через метод проєктів, сприятимуть формуванню пошуково-дослідницької компетентності та впровадженню методу проєктів в освітній процес вищих навчальних закладів.

Ключові слова: пошуково-дослідницька компетентність, проєктування, освітня технологія, метод проєктів, педагогічне проєктування, робота в групі, проблемно-орієнтований навчальний пошук.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. У стандарті вищої освіти за спеціальністю 013 Початкова освіта для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (2021 р.) акцентується увага на таких компетентностях, як: здатність працювати в команді (ЗК-4), здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації (ЗК-6), здатність до проєктування осередків навчання, виховання й розвитку здобувачів початкової освіти (СК-5), здатність до інтеграції та реалізації предметних знань як основи змісту освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти (СК-3).

Метод проєктів вважається одним із перспективних напрямів удосконалення змісту освіти. Адже при зростанні обсягу необхідної інформації дає можливість зменшити час, відведений для її засвоєння, створює умови для творчої самореалізації студентів, пошуково-дослідної роботи, підвищує мотивацію для отримання знань, сприяє розвитку їхніх інтелектуальних здібностей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор. *Метод проєктів* — освітня технологія, спрямована на здобуття учнями знань у тісному зв'язку з реальною життєвою практикою, формування в них специфічних умінь і навичок завдяки системній організації проблемно-орієнтованого навчального пошуку (uk.wikipedia).

Технологія проєктування — розв'язання студентом або групою студентів якої-небудь проблеми, яка передбачає, з одного боку, використання різних методів, засобів навчання, а з іншого – інтегрування знань, умінь з різних галузей науки, техніки, творчості (Гладка, 2013)

Т. І. Вороненко вважає «початком проєктної педагогіки гуманістичний напрям філософії освіти, реалізований у прагматичній педагогіці Дж. Дьюї, де способом набуття знань і досвіду для учнів було вирішення різних практичних завдань, а єдиним критерієм педагогічної цінності навчального предмета визнавався тільки його внесок у становлення системи внутрішньої особистісної орієнтації» (Вороненко, 2018, с. 77). Методологічні основи

методу проєктів викладено в працях У. Кілпатріка, Ю. Громико, піднімаються питання про умови запровадження методу проєктів (Є. Кагарова, Л. Левін, О. Пометун). Спостерігаємо незначний період «затишку» застосування методу проєктів, але в 90-ті роки науковці знову досліджують дану проблему (Н. Пахомова, Є. Полат, Н. Поліхун, В. Шапіро.). Цікавими є наукові праці Т. І. Вороненко, де подано аналіз історичного розвитку проєктної діяльності учнів навчальних закладів в педагогіці різних країн, І. Дьоміної, співзасновниці школи сучасних наук Science Gen, співавторки інтегрованого курсу «Природничі науки» для старшої школи.

Учителі-практики діляться власними наробками: О. Ф. Кондратюк – видами, класифікацією проєктів, етапами роботи в початковій школі; Т. В. Терен – пропонує матеріал, покликаний розвивати вміння збирати й узагальнювати географічну інформацію, робити висновки; Л. І. Турик – творчі проєкти у формуванні ключових компетентностей на уроках трудового навчання; А. В. Карташова – використання методу проєктів у виховній роботі (розвиток критичного мислення). Про дослідження переваг та недоліків впровадження проєктних технологій у діяльність вітчизняних ВНЗ в сучасних умовах знаходимо в З. Я. Шацької. Теоретично обґрунтовано раціональність впровадження методу проєктів у навчальний процес студентів, окреслено етапи, різновиди й шляхи впровадження проєктів при професійно-педагогічній підготовці майбутніх учителів початкової школи у працях В. В. Молчанової.

Виділення раніше не вирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. *Мета статті* – розкрити сутність та зміст навчального проєктування в процесі формування пошуково-дослідницької компетентності в майбутніх учителів початкової школи в процесі вивчення розділу «Фонетика».

Практичне значення – подати алгоритм організації самостійної пошуково-дослідницької роботи, який сприятиме мотивації здобувачів вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта до вивчення сучасної української мови.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Метод проєктів – педагогічна технологія, зорієнтована не на інтеграцію фактичних знань, а на їх застосування і набуття нових (часто шляхом самоосвіти). Активне включення студентів у зміст тих або інших проєктів дає можливість засвоїти нові способи людської діяльності в соціокультурному середовищі (Наволокова, 2009, с. 62).

Проектна технологія передбачає системне й послідовне моделювання вирішення проблемних ситуацій, які потребують від учасників навчального процесу пошукових зусиль, спрямованих на дослідження та розробку оптимальних шляхів створення проєктів, їх неодмінний захист і аналіз результатів.

«Викладач ВНЗ, який займається проектною діяльністю повинен чітко продумати і уявити саму модель проєкту, тобто його тип» (Пашко, 2013, с. 84). Роль викладача у проєктній діяльності надзвичайно вагома: ретельна змістовна підготовка до заняття; чіткість формулювання завдань, пояснення алгоритму роботи та кінцевих результатів.

Працюючи над проєктом, здобувачу необхідно усвідомити мету, оформлення задуму, розробити робочий план, уявити кінцевий результат.

Тематичне планування роботи над творчим проєктом «Фонетика» представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Тематичне планування роботи над творчим проєктом «Фонетика»

<i>Тема: «Класифікація голосних звуків»</i>		
1.	Дібрати і проаналізувати літературу до теми «Класифікація голосних звуків». Скласти список літератури	Список літератури до теми «Класифікація голосних звуків». Анотація
2.	З'ясувати особливості вимови голосних звуків. Скласти опорний конспект	Опорний конспект
3.	Проаналізувати програму та підручники (1-4 класи) щодо вивчення голосних звуків у початкових класах. Розробити алгоритм проєктної діяльності	Завдання та вправи до теми «Вимова голосних звуків» для учнів початкової школи. Алгоритм проєктної діяльності
<i>Тема: «Класифікація приголосних звуків»</i>		
1.	З'ясувати особливості вимови приголосних звуків. Скласти тести. Критерії оцінювання	Тести. Критерії оцінювання
2.	Презентація «Класифікація приголосних звуків» Скласти опорну схему	Презентація. Опорна схема
3.	Підібрати методи і прийоми мнемотехніки для засвоєння класифікації приголосних звуків (фонетична асоціація)	Піктограми, вірші і т.д.
<i>Тема: «Асиміляція приголосних»</i>		
1.	З'ясувати основні моменти асиміляції приголосних звуків. Скласти алгоритм роботи щодо визначення асиміляції в слові	Алгоритм роботи щодо визначення асиміляції в слові
2.	Скласти тести. Критерії оцінювання	Скласти тести. Критерії оцінювання

Продовження таблиці 1

3.	Підібрати методи і прийоми мнемотехніки для покращення засвоєння асимілятивних процесів (фонетична асоціація)	Піктограми, вірші і т.д.
4.	Підготуватися до захисту проекту «Асиміляція пригосних»	Презентація. Портфоліо «Асиміляція пригосних». Конкурс на кращу презентацію
<i>Тема: «Спрощення в групах пригосних»</i>		
1.	Скласти опорну таблицю «Спрощення в групах пригосних»	Опорна таблиця
2.	Скласти тести. Критерії оцінювання	Скласти тести. Критерії оцінювання
3.	Підібрати методи і прийоми мнемотехніки для засвоєння асимілятивних процесів (трансформація)	Піктограми, вірші і т.д.
4.	Підготуватися до захисту проекту «Спрощення в групах пригосних»	Презентація. Портфоліо «Спрощення в групах пригосних». Конкурс на кращу презентацію
<i>Тема: «Чергування голосних звуків»</i>		
1.	Дібрати і проаналізувати літературу до теми «Чергування голосних звуків». Скласти список літератури	Список літератури до теми «Чергування голосних звуків». Анотація
2.	Скласти тести. Критерії оцінювання	Скласти тести. Критерії оцінювання
3.	Підібрати методи і прийоми, зокрема «перетворення», мнемотехніки для засвоєння асимілятивних процесів	Піктограми, вірші і т.д.
<i>Тема: «Чергування пригосних звуків»</i>		
1.	Дібрати і проаналізувати літературу до теми «Чергування пригосних звуків». Скласти список літератури	Список літератури до теми «Чергування пригосних звуків». Анотація
2.	Скласти тести. Критерії оцінювання	Скласти тести. Критерії оцінювання
3.	Підібрати методи і прийоми мнемотехніки для покращення засвоєння асимілятивних процесів (стенографіст)	Піктограми, вірші і т.д.

Приклад проекту до теми «Класифікація і характеристика голосних звуків» та проєктної діяльності на заняттях сучасної української мови у виші при вивченні розділу «Фонетика» містить мету, обладнання, тип проекту, технологічну схему поетапної роботи над проєктом (підготовчий,

планувальний, дослідницький, презентативний, оцінно-рефлексивний) та завдання (Пашко, 2019, с. 100).

Висновки. Досліджуючи питання формування пошуково-дослідницької компетентності майбутніх учителів початкових класів при вивченні розділу «Фонетика», приходимо до висновку, що запровадження методу проєктів на заняттях сучасної української мови є досить актуальним. У процесі проєктування студенти міркують, дискутують, сперечаються – відбувається дослідницька робота, спрямована на активність здобувачів та самостійний пошук. Проблема проєктної діяльності у формуванні пошуково-дослідницької компетентності вимагає подальшого дослідження: розроблення інтегрованих проєктів, які мають міжпредметні зв'язки, передбачають впровадження новітніх технологій.

Література

1. Вороненко Т. І. Класифікація навчальних проєктів. URL: <http://ipvid.org.ua/upload/iblock/20c/20c207b21906f87eb050de396d9b5a55.pdf> (дата звернення: 20.06.2021)
2. Гладка О.В. Формування комунікативної компетенції студентів на основі проєктної методики навчання іноземної мови. URL: https://zagpedagogika.at.ua/load/formuvannja_komunikativnoji_kompetenciji_studentiv_na_osnovi_proektnoji_metodiki_navchannja_inozemnoji_movi/1-1-0-297 (дата звернення: 21.06.2021)
3. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / автор-укладач Н. П. Наволокова. Харків : Вид. група «Основа», 2009. 176 с.
4. Кагоров Е. Ф. Ещѐ о методе проєктов. *Метод проєктів: традиції, перспективи, життєві результати*: практико-зорієнтований збірник. Київ : Департамент, 2003. С. 412 – 416.
5. Пашко Л. В. Проєктна діяльність студентів факультету підготовки вчителів початкових класів під час самостійної роботи над складним реченням. *Вісник Прикарпатського національного університету. Серія: Педагогіка*. 2013. Випуск XLIX. У двох частинах. С.83 –86.
6. Пашко Л. В. Підвищення активності та рівня самостійності студентів на заняттях сучасної української мови шляхом проєктування. *Професіоналізм педагога в умовах освітніх інновацій: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції*. (26-27 вересня, м. Слов'янськ). Слов'янськ : Папірус, 2019. 337 с.

References

1. Voronenko, T. I. *Klasyfikatsiia navchalnykh proiektiv [Classification of educational projects]*. Retrieved from <http://ipvid.org.ua/upload/iblock/20c/20c207b21906f87eb050de396d9b5a55.pdf> (date of appeal: 20.06.2021) (ukr).
2. Gladka, O. V. *Formuvannia komunikativnoi kompetensii studentiv na osnovi proektnoi metody navchannia inozemnoi movy [Formation of communicative competence of students on the basis of project methods of foreign language teaching]*. Retrieved from https://zagpedagogika.at.ua/load/formuvannja_komunikativnoji_komp

etenciji_studentiv_na_osnovi_proektnoji_metodiki_navchannja_inozemnoji_movi/1-1-0-297.ac (date of appeal: 20.06.2021) (ukr).

3. Navolokova, N. P. (2009). *Entsyklopediia pedahohichnykh tekhnolohii ta innovatsii [Encyclopedia of pedagogical technologies and innovations]*, 176. Kharkiv: Osnova (ukr).
4. Kagorov, E. F. (2003). Eshche o metode proektov [More about the project method]. *Metod proektiv: tradytsii, perspektyvy, zhyttievi rezultaty: praktyko-zorrientovanyi zbirnyk*, 412-416. Kyiv: Department (ukr).
5. Pashko, L. V. (2013). Proiektna diialnist studentiv fakultetu pidhotovky vchyteliv pochatkovykh klasiv pid chas samostiinoi roboty nad skladnym rechenniam [Project activity of students of the faculty of primary school teachers during independent work on a complex sentence]. *Visnyk Prykarpatskoho natsionalnogo universytetu*. Seriia: Pedahohika, *XLIX*, 83-86 (ukr).
6. Pashko, L. V. (2019). Pidvyshchennia aktyvnosti ta rivnia samostiinosti studentiv na zaniattiakh suchasnoi ukrainiskoi movy shliakhom proiektuvannia [Increasing the activity and level of independence of students in modern Ukrainian language classes through design]. *Profesionalizm pedahoha v umovakh osvitynykh innovatsii: materialy III Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi internet-konferentsii* (September 26-27, Sloviansk). Slavyansk: Papyrus (ukr).

ФОРМИРОВАНИЕ У СТУДЕНТОВ ПОИСКОВО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ НА ЗАНЯТИЯХ СОВРЕМЕННОГО УКРАИНСКОГО ЯЗЫКА ПУТЕМ ПРОЕКТИРОВАНИЯ

Л. В. Пашко, И. Н. Рябина, А. И. Лейб

В статье рассматривается формирование у будущих учителей начальных классов поисково-исследовательской компетентности на занятиях современного украинского языка в соответствии с требованиями стандарта высшего образования специальности 013 Начальное образование для первого (бакалаврского) уровня высшего образования (2021 г.) Анализируя последние исследования и публикации, в которых запечатлено решение данной проблемы, авторы обращают внимание на практические наработки, которыми делятся учителя-практики, актуальность использования метода проектов в высших учебных заведениях. В статье представлен анализ различных аспектов педагогического проектирования. Раскрывается сущность метода проектов, технологии проектирования и важность формирования навыка работы в команде, способность к поиску, обработке и анализу информации, способность к проектированию центров обучения, воспитания и развития соискателей начального образования. Особое внимание уделяется характеристике этапов реализации проекта. С практической точки зрения представлено тематическое планирование работы над творческим проектом «Фонетика». Система задач для организации самостоятельной поисково-исследовательской деятельности будущих учителей

начальной школы предусматривает применение методов и приемов мнемотехники, разработку тестов, составление алгоритма работы, характеристики гласных и согласных звуков, оформление портфолио, защиту проекта путем презентации результата проекта. Дается ссылка на фрагменты занятия по современному украинскому языку, в частности по фонетике (из опыта работы), которые помогут ориентироваться в построении обучения, планировании работы через метод проектов, способствовать формированию поисково-исследовательской компетентности и внедрению метода проектов в образовательный процесс высших учебных заведений.

Ключевые слова: поисково-исследовательская компетентность, проектирование, образовательная технология, метод проектов, педагогическое проектирование, работа в группе, проблемно-ориентированный учебный поиск.

FORMATION OF STUDENTS' RESEARCH COMPETENCE IN THE CLASSES OF MODERN UKRAINIAN LANGUAGE THROUGH DESIGNING

L. V. Pashko, I. M. Ryabinina, A. I. Leib

The authors of the article examine the formation of prospective primary school teachers research competence in the classes of the modern Ukrainian language in accordance with the requirements of the standard of higher education in specialty 013 Primary education for the first (bachelor's) level of higher education (2021). Solution to this problem is captured, the author draws attention to the practical experience shared by practicing teachers, the relevance of using the project method in higher educational institutions. The article presents an analysis of various aspects of pedagogical design, reveals the essence of the project method, design technology and the importance of forming teamwork skills, the ability to search, process and analyze information, the ability to design centers for training, education and development of applicants for primary education. Particular attention is paid to the characteristics of the stages of the project implementation. From a practical point of view, thematic planning of work on the creative project "Phonetics" is presented. The system of tasks for organizing and independent research activities of future primary school teachers provides for the use of methods and techniques of mnemonics, the development of tests, the compilation of an algorithm for the characteristics of vowels and consonants, the design of a portfolio, and the protection of the project by presenting the result of the work. A link is provided to fragments of a lesson on the modern Ukrainian language, in particular on phonetics (from work experience), which will help navigate in the construction of training, planning work through the project method, contribute to the formation of search and research competence and the introduction of the project method into the educational process of higher educational institutions.

Keywords: Search and research competence, design, educational technology, project method, pedagogical design, group work, problem-oriented educational search.

Пашко Любов Василівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри теорії і практики початкової освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ, Україна). E-mail: pashkov35@mail.ru

Пашко Любов Васильевна – кандидат филологических наук, доцент кафедры теории и практики начального образования ГВУЗ «Донбасский государственный педагогический университет» (г. Славянск, Украина). E-mail: pashkov35@mail.ru

Pashko Lyubov Vasylivna – Candidate of Philology, Associate Professor of Department of Theory and Practice of Primary Education, SHEI "Donbas State Pedagogical University" (Sloviansk, Ukraine). E-mail: pashkov35@mail.ru

Рябініна Ірина Миколаївна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та літератури ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ, Україна). E-mail: ryabina.slav@gmail.com

Рябинина Ирина Николаевна – кандидат филологических наук, доцент кафедры украинского языка и литературы ГВУЗ «Донбасский государственный педагогический университет» (г. Славянск, Украина). E-mail: ryabina.slav@gmail.com

Ryabinina Irina Mykolaivna – Candidate of Philology, Associate Professor of the Department of Ukrainian Language and Literature, SHEI "Donbas State Pedagogical University" (Sloviansk, Ukraine). E-mail: ryabina.slav@gmail.com

Лейб Анна Іллівна – магістранта ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ, Україна). E-mail: gannailleib@gmail.com

Лейб Анна Ильинична – магістранта ГВУЗ «Донбасский государственный педагогический университет» (г. Славянск, Украина). E-mail: gannailleib@gmail.com

Leib Anna Iliyivna – graduate student, SHEI "Donbas State Pedagogical University" (Sloviansk, Ukraine). E-mail: gannailleib@gmail.com